

УДК 339.94:330.34

Шкіль Н.Г., здобувач

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ БІЗНЕС – МОДЕЛІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальній темі дослідження детермінант міжнародної конкурентоспроможності національного бізнесу. Виявлено, що складність формування бізнес моделей пов'язане з тим, що зміщення центрів економічної динаміки суттєво впливає на світові потоки товарів та капіталів, завдяки чому вже протягом найближчого десятиліття відбудеться відповідний розподіл глобальних економічних потуг. Основними чинниками, що заважають побудові нової бізнес-моделі в Україні є захист прав власності і спрощення адміністративного регулювання бізнесу, митні процедури і корупція. Слід забезпечити доступ бізнесу до необхідних фінансових ресурсів, забезпечити взаємозв'язок усіх видів транспортної інфраструктури в країні. Ідентифіковано, що формування раціональної бізнес - системи набуває ознак комплексності та взаємозалежності, стаючи ядром, який визначає конкурентні позиції України на світовому ринку

Ключові слова: світова фінансово-економічна криза, рейтинг ведення бізнесу, конкурентоспроможність, чинники макроекономічної політики, бізнес-моделі.

Shkil N.

FORMING A RATIONAL BUSINESS - MODEL IN UKRAINE

The article is devoted to the research topic determinant of the international competitiveness of domestic business. Found that the complexity of forming business models due to the fact that the shift in economic dynamics significantly affect the global flow of goods and capital, so that within the next decade will appropriate allocation of global economic powers. The main factors that hinder the construction of a new business model in Ukraine is to protect property rights and the simplification of administrative regulation of business, customs procedures and corruption. It should provide access to business the necessary financial resources to ensure interconnection of all types of transport infrastructure in the country. Identified that the formation of a rational business - system acquires the features of complexity and interdependence, becoming the nucleus, which determines the competitive position of Ukraine in the world market

Keywords: global financial crisis, the rating business competitiveness factors of macroeconomic policies, business models.

Шкіль Н.Г.

ФОРМИРОВАНИЕ РАЦИОНАЛЬНОЙ БИЗНЕС - МОДЕЛИ УКРАИНЫ

Статья посвящена актуальной теме исследования детерминант международной конкурентоспособности национального бизнеса. Выведено, что сложность формирования бизнес моделей связано с тем, что смещение центров экономической динамики существенно влияет на мировые потоки товаров и капиталов, благодаря чему уже в течение ближайшего десятилетия состоится соответствующее распределение глобальных экономических потуг. Основными факторами, которые мешают построению новой бизнес-модели в Украине является защита прав собственности и упрощение административного регулирования бизнеса, таможенные процедуры и коррупция. Следует обеспечить доступ бизнеса к необходимым финансовым ресурсам, обеспечить взаимосвязь всех видов транспортной инфраструктуры в стране. Идентифицировано, что формирование рациональной бизнес - системы приобретает признаки комплексности и взаимозависимости, становясь ядром, определяющим конкурентные позиции Украины на мировом рынке

Ключевые слова: мировой финансово-экономический кризис, рейтинг ведения бизнеса, конкурентоспособность, факторы макроекономической политики, бизнес-модели.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Зміщення центрів економічної динаміки суттєво впливає на світові потоки товарів та капіталів, завдяки чому вже протягом найближчого десятиліття відбудеться відповідний розподіл глобальних економічних потуг. Глобальна фінансова криза не обминула й Україну та стала підґрунтям економічної дестабілізації в країні.

Розвиток світової економіки у довгостроковому періоді значною мірою диктуватиметься потребою в адаптації світової економічної системи до тектонічних зрушень, що відбулися внаслідок масштабної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. та наступного періоду глобальної макроекономічної нестабільності. Відбувається пошук нових моделей організації економічних і суспільних процесів, перегляду ролі держави у захисті інтересів суспільства. Уряди більшості країн світу намагаються відновити активність національних економік через заохочення інвестиційної діяльності в умовах обмежених зовнішніх ринків капіталів. Реформи спрямовуються на розвиток внутрішніх ринків, стимулювання купівельної спроможності громадян.

Виходячи з цього, формування раціональної бізнес - системи набуває ознак комплексності та взаємозалежності, стаючи ядром, який визначає конкурентні позиції України на світовому ринку, її економічні та технологічні пріоритети, а отже зумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблем. Серед вітчизняних дослідників питання формування глобальної та національної моделі міжнародного бізнесу слід виділити таких економістів: О. Білоруса, В. Будкіна, В. Вергуна, Л. Вергун, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Кредісова, Д. Лук'яненка, М. Мальського, Ю. Пахомова, А. Поручника, Є. Савельєва, В. Сіденка, О. Ступницького, А. Філіпенка, Т. Циганкову, І. Школа, О. Шниркова, В. Чужикова, С. Якубовського та багато інших.

Ціль статті. Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до формування раціональної бізнес-моделі в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Країни Європи у найближче десятиліття досить жорстко відчуватимуть наслідки кризово-депресивного періоду 2008-2013 років, й Україна також в їх числі, вимагає нагальних заходів щодо їх подолання.

Необхідність відновлення фінансової стабільності обумовлюватиме тривалий період обмеженості інвестиційної спроможності бізнесу та режим жорсткої економії у бюджетній сфері. Останній додатково посилюватиметься тенденціями неспинного зменшення частки працездатних та старіння населення, що відволікатиме бюджетні ресурси на виконання соціальних програм. У зв'язку з цим очікується вельми повільне відновлення фінансово-інвестиційної спроможності економік країн ЄС, яка в останні десятиліття базувалася на капіталах компаній фінансового сектору, що найсуттєвіше постраждали у період кризи. Це підтримуватиме зазначену вище тенденцію збільшення частки країн, що розвиваються, на світових ринках інвестицій [3].

Виходячи з централізації кризи фінансового сектору, європейський бізнес посилює увагу до розвитку секторів реального сектору економіки. Причому, з урахуванням досягнутих рівнів технологій, особливостей внутрішнього попиту країн об'єднаної Європи, варто очікувати зосередження на «елітних» підгалузях – органічного агровиробництва, екологічного енергозбережного будівництва, низькоемісійного транспорту, гнучких малосерійних виробництвах, орієнтованих на кінцевого споживача тощо. На відміну від масових виробництв, що мігрували до «третього» та «четвертого» світу, ці підгалузі зберігатимуть конкурентоспроможність: адже базуватиметься вона не на витратно-цінових, а переважно на інституційних критеріях: екологічності, престижності, якості маркетингу та післяпродажного супроводу тощо.

Процес адаптації економіки ЄС до декількох хвиль розширення, що минули у попередні роки, досі не завершений. До того ж, на адаптаційні процеси накладатиметься поступове приєднання нових членів до зони євро. Посилення внутрішньої конкуренції внаслідок входження на ринки ЄС більш «агресивних» та пристосованих до цілей розвитку реального сектору виробників Центральної та Східної Європи спонукатиме до заходів щодо врегулювання конкуренції на ринку Співдружності. Одним із таких регуляторів може розглядатися впровадження, особливо – після досягнення надійного

післякризового відновлення європейської економіки, жорсткіших екологічних обмежень для виробників, зокрема – щодо використання корисних копалин, вуглецевої емісії, вмісту шкідливих речовин, вимог до безпеки продовольчої продукції тощо.

Водночас через специфічність демографічного розвитку країн Європи відбуватиметься сегментація внутрішнього попиту. Тоді як старіюча частина «корінного» населення пред'являтиме значний попит на вищезгадані види товарів та постіндустріальні складові споживання (соціальні, медичні, культурні послуги тощо), очікуваний значний міграційний приплив житиме сегмент попиту на традиційні товари «економ-діапазону», який навряд чи зможе бути забезпечений наявними в ЄС виробничими потужностями. Це стимулюватиме зростання попиту на відповідний імпорт до країн ЄС. Як наголошують автори Доповіді ООН про людський розвиток 2013 р., наразі створюються сприятливі умови для нових форм співпраці між Північчю та Півднем. У той час як Південь розширює торговельні зв'язки з розвиненими країнами, останні мають значний потенціал технологічного трансферу, забезпечуючи на основі досягнутого технологічного рівня та відповідно до попиту Півдня поєднання наявних індустріальних та розроблених на замовлення постіндустріальних технологій. На шляхах «зустрічного руху» товарів і технологій ймовірно формування вертикальної інтеграції та зміцнення транснаціонального бізнесу.

Зміщення центрів зростання до «третього світу» спонукає багатьох експертів говорити про «відстрочку постіндустріалізації світу». В той час як у розвинених країнах становлення постіндустріальних укладів практично відбулося, країни, що розвиваються, мусять концентруватися здебільшого на надолуженні відставання в рамках індустріальної моделі – до цього спонукає специфіка зростаючого внутрішнього, та й зовнішнього попиту. Розвиток постіндустріального сегменту гальмується також нерозвиненістю інституційних систем – адже капіталізація секторів економіки, які визначають постіндустріальний уклад, забезпечується насамперед інституційними чинниками (найпоказовішим прикладом є пряма залежність вартості інтелектуального продукту від дотримання прав інтелектуальної власності) [2]. Між тим, важливою деталлю є те, що індустріальний розвиток відбуватиметься у країнах, що розвиваються, синхронно із надолуженням «цифрового розриву». Це дозволяє ефективно інтегрувати постіндустріальні технології до традиційних секторів економіки, що є запорукою їх значно вищої продуктивності та конкурентоспроможності. Відповідно, на світових ринках зростатиме попит на технологічні розробки такого «постіндустріального синтезу». Отже, пріоритети світового технологічного розвитку визначатимуться насамперед особливостями сукупного попиту на технології, який здебільшого буде представлений країнами індустріального укладу розвитку [3].

При цьому перед подальшим індустріальним розвитком поставатимуть завдання, які впливають із загальних глобальних трендів: інформатизації технологій, орієнтованої на їх уніфікацію; поширення біотехнологій з метою підвищення продуктивності природних процесів в агровиробництві; забезпечення ресурсозбереження; поширення дистанційних та автономних технологій як засобу подолання проблем недостатнього розвитку транспортно-комунікаційної інфраструктури тощо.

Доповідь «Ведення бізнесу» (англ. Doing Business Report) - щорічне дослідження групи Світового банку, що оцінює в 183 країнах легкість здійснення підприємницької діяльності на основі 10 індикаторів. Доповідь присвячена оцінці нормативних актів, що регулюють діяльність малих та середніх підприємств протягом всього життєвого циклу, і порядку їх застосування на практиці (правозастосування).

Переваги методики Doing Business:

- прозорість - вся інформація по методології, порядку збору показників і самим показникам знаходиться у відкритому доступі на сайті доповіді та будь-хто може оцінити (порівняти) наведені показники з реальним станом справ;

- немає необхідності в репрезентативності використовуваної вибірки, так як використовуються тексти відповідних законів і положень, точність відповідей респондентів перевіряється;

- порівняно невисока вартість підготовки доповіді;

- методологія застосовна на зборі й аналізі даних країн з різними економічними моделями. Так як стандартні припущення використовуються для збору інформації, порівняння і критерії застосовуються у всіх країнах.

Відповідно до оцінок Doing Business країни-найбільші реформатори умов ведення бізнесу, це країни, що кардинально реформували 3 і більше сфери (субіндекси) ведення бізнесу.

Україна також увійшла до списку країн-лідерів зростання у рейтингу серед країн СНД на ряду із Вірменією (+18 позицій до 32 місця), і на 9 позицій скоротила своє відставання від Росії, яка зайняла 112 місце у рейтингу Doing Business 2013.

Таблиця 1.

Індексні показники ведення бізнесу в Україні за 2013 рік

Назва складових (субіндексів) індексу "Умови ведення бізнесу 2013"	2012	2013	Зміна 2013 до 2012	Тенденція	
				↑	↓
Започаткування бізнесу	116	50	66	↑	
Реєстрація власності	168	149	19	↑	
Сплата податків	183	165	18	↑	
Підключення до мережі електропостачання	170	166	4	↑	
Виконання зобов'язань по контракту	44	42	2	↑	
Банкрутство	158	157	1	↑	
Отримання кредитів	23	23	0	=	
Дозвільна система у будівництві	182	183	-1		↓
Зовнішня торгівля	144	145	-1		↓
Захист прав інвесторів	114	117	-3		↓

Прогресу у спрощенні умов ведення бізнесу за останні 7 років Україна досягла завдяки скороченню свого відставання від абсолютного значення на 12 в.п., в тому числі найбільше відстань була скорочена на складовими:

- сплата податків – на 31 в.п.,
- започаткування бізнесу – на 27 в.п.;
- отримання кредиту – на 25 в.п.

Варто зазначити, що тривалість процедур із відкриття нового бізнесу в Україні є значно нижчою, ніж у середньому у світі (30 днів) та нижчою, ніж у Польщі (32 дні). Крім того, в країні була скасована вимога щодо мінімального розміру статутного капіталу, що є світовою практикою і набуває все більшого поширення серед країн світу. Зокрема дана вимога відсутня у Німеччині, США та Грузії, але ще діє у Росії (1,4% від річного доходу особи) та Польщі (13%) [1].

Наступним, не менш важливим фактором, який характеризує національну бізнес систему є виконання зобов'язань по контракту.

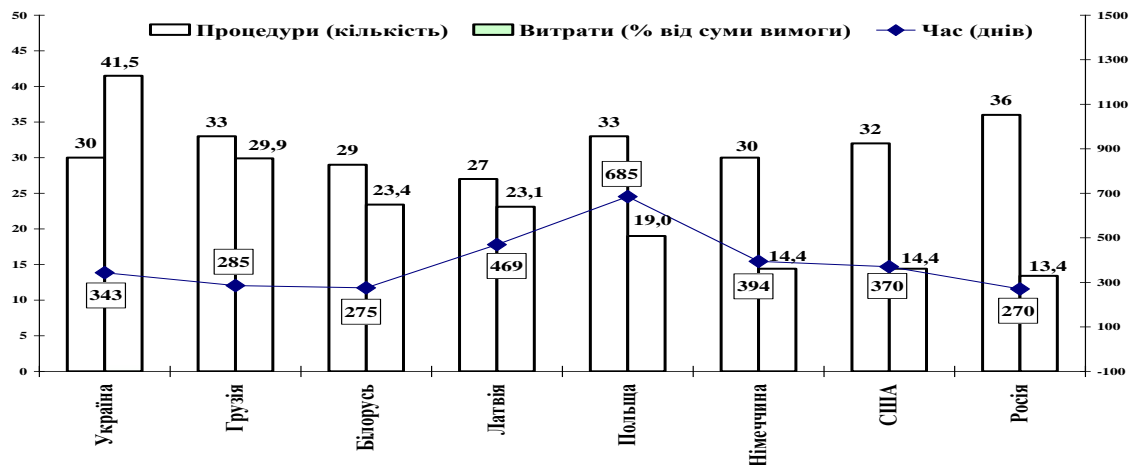

Рис. 1. Рейтинг країн за субіндексом «виконання зобов'язань по контракту» [1]

Хоча серед представлених країн Україна має відносно високі витрати (41,5% від суми вимоги), але водночас – досить швидкі терміни вирішення боргової суперечки (30 процедур, на які витрачається близько 343 днів).

Заощаджений таким чином час може частково компенсувати понесені витрати, оскільки в країні з високою вартістю банківського капіталу, швидкість його обертання стає запорукою успішного ведення бізнесу.

Трансформаційні перетворення української системи міжнародного бізнесу та зовнішньої торгівлі можна визначити за відповідним показником, або Індексом сприяння торгівлі, який порівнює легкість ведення міжнародної торгівлі і міжнародного бізнесу у 132 країнах світу, оцінюючи перешкоди, що виникають у ланцюжку постачання товарів [1]. У 2012 - 2013 рр. Україна зайняла 86-е місце в цьому рейтингу, втративши за два роки 5 позицій. Найбільше падіння українських оцінок спостерігається за ефективністю митних і прикордонних служб [4].

Водночас Україна має порівняно гарні оцінки за групою показників транспорту і зв'язку. З порівнюваних країн за загальним значенням Індексу Україна випереджає лише Росію і Казахстан. Разом із тим за доступом на внутрішній і зовнішні ринки Україна випереджає більшість порівнюваних країн.

Висновки. У розрізі за окремими складовими Україна традиційно займає відносно сильні позиції з відкритості внутрішнього ринку і доступу на зовнішні, з безпеки і за показниками наявності та якості транспортної й інформаційно-комунікаційної інфраструктур. Слабкими позиціями країни є складові регуляторного середовища, ефективності митної служби і прозорості роботи прикордонних служб.

Проаналізувавши відповідні показники, то можна побачити, що поліпшення показників Україна проявила по параметру започаткування бізнесу, змістившись з 116 місця на 50-е в цій категорії. Незначні поліпшення також відзначені в сферах реєстрації власності, проведення електрики і оплати податків

Для сприяння розвитку торгівлі, і передусім торгівлі із зарубіжними ринками, Україні необхідно забезпечити захист прав власності і спростити адміністративне регулювання бізнесу, значно полегшити митні процедури і побороти корупцію, забезпечити доступ бізнесу до необхідних фінансових ресурсів, забезпечити взаємозв'язок усіх видів транспортної інфраструктури в країні.

Список використаних джерел:

1. Ведение бизнеса – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://russian.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013>
2. Гіл, Чарлз В. Л. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку: Пер. з англ. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. — 856 с.
3. Панченко Є. Г. Міжнародний менеджмент: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2007. – 468 с.
4. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.weforum.org/reports?page=1>